

Examen VWO

2021

tijdvak 3
dinsdag 6 juli
9.00 - 12.00 uur

Nederlands

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 40 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 68 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Beantwoord de vragen in goedlopend Nederlands.

Geef niet meer antwoorden (zinnen, redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld één zin wordt gevraagd en je antwoordt met meer dan één zin, wordt alleen de eerste zin in de beoordeling meegeteld.

Tekst 1 Mag het een tikje minder spontaan, alstublieft?

In de inleiding van een tekst probeert een auteur vaak de aandacht van de lezer te trekken. Enkele manieren om dat te doen, zijn:

- 1 een aanleiding schetsen
- 2 een anekdote vertellen
- 3 een of meer observaties weergeven
- 4 een shockerende opmerking maken
- 5 een stelling poneren
- 6 een tegenstelling schetsen
- 7 een vergelijking maken

- 2p 1 Welke twee van bovenstaande manieren worden in alinea 1 van tekst 1 toegepast? Noteer de nummers.

Tekst 1 kan door middel van onderstaande kopjes in achtereenvolgens vijf delen worden onderverdeeld:

Deel 1: Inleiding

Deel 2: Spontaniteit door de eeuwen heen

Deel 3: Vergelijking huidige en vroegere spontaniteit

Deel 4: Twijfels over en gevolgen van huidige spontaniteit

Deel 5: Slot

- 1p 2 Bij welke alinea begint deel 3, ‘Vergelijking huidige en vroegere spontaniteit’?

- 1p 3 Bij welke alinea begint deel 4, ‘Twijfels over en gevolgen van huidige spontaniteit’?

“En wie van nature niet spontaan is, kan op allerhande sites lezen hoe hij het alsnog kan worden – waarbij steeds de disclaimer wordt geplaatst dat je spontaniteit niet kunt simuleren.” (regels 22-27)

Een kritisch lezer kan de laatste uitspraak opvatten als impliciete kritiek op websites die spontaniteit aanprijzen.

- 1p 4 Hoe zou die kritiek expliciet luiden?

De makers van de sites die spontaniteit aanprijzen,

- A doen steeds valse beloftes.
- B kunnen niet goed formuleren.
- C plaatsen te veel disclaimers.
- D spreken zichzelf inhoudelijk tegen.

- 1 "En wie van nature niet spontaan is, kan op allerhande sites lezen hoe hij dat alsnog kan worden – waarbij steeds de disclaimer wordt geplaatst dat je spontaniteit niet kunt simuleren." (regels 22-27)
 - 2 "Een gemis aan spontaniteit is niet een vorm van bedachtzaamheid, maar komt voort uit angst voor afwijzing door anderen." (regels 35-38)
Tussen de twee geciteerde zinnen uit alinea 2 en alinea 3 van tekst 1 zit een tegenstelling die betrekking heeft op het karakter van spontaniteit.
- 2p 5 Leg uit in welk opzicht de opvattingen zoals die blijken uit de twee geciteerde zinnen, tegengesteld zijn.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 25 woorden.
- 3p 6 Noem uit alinea 3 van tekst 1 drie voorbeelden waaraan je kunt zien dat de auteur de voorstanders van spontaniteit in diskrediet wil brengen.

In alinea 3 van tekst 1 is sprake van een oorzaak-gevolgrelatie waarbij gebruikgemaakt wordt van de volgende elementen:

- 1 angst voor afwijzing door anderen
- 2 een gebrek aan spontaniteit
- 3 strenge, prestatiegerichte ouders of een pestverleden

- 1p 7 Wat is de juiste volgorde van deze oorzaak-gevolgketen volgens de strekking van alinea 3, beginnend bij de oorzaak?
- A 1 – 2 – 3
B 2 – 3 – 1
C 3 – 1 – 2
D 3 – 2 – 1

"Spontaniteit – afgeleid van het Latijnse *mea sponte*: uit eigen beweging, op eigen kracht – mag zich dan in de gunst van de tijdgeest verheugen, als tegenhanger van knellende conventies en drukkende gedachten heeft ze een lange voorgeschiedenis." (regels 63-70)

- 1p 8 Citeer uit alinea 1 tot en met 4 van tekst 1 de zin die het meest overeenkomt met deze oorspronkelijke betekenis van het woord 'spontaniteit'.

"Het heeft er alle schijn van dat het civilisatieproces volgens de definitie van Elias tot staan is gebracht." (regels 134-136)

- 2p 9 Vat samen waaruit volgens alinea 8 tot en met 12 van tekst 1 blijkt dat dit proces is gestopt.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 25 woorden.

- In alinea 6 tot en met 10 van tekst 1 worden de veranderingen geschatst van hoe er naar het begrip ‘spontaniteit’ wordt gekeken.
- 4p **10** Geef deze ontwikkeling in chronologische volgorde weer, inclusief de aanduidingen van de betreffende periodes. Neem daartoe onderstaand schema over en vul het verder in.

	tijdaanduiding	kijk op het begrip spontaniteit
1		
2	Daarna	
3		
4	Nu	

- “Wel kun je je afvragen of spontaniteit zich niet ontwikkelt tot een even dwingende levenshouding als de etiquette van weleer.” (regels 193-197)
- 2p **11** In bovenstaand citaat gaat een tegenstelling schuil. Leg uit wat deze tegenstelling behelst.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 25 woorden.

- Van spontaniteit als norm “gaat iets intimiderends uit op mensen die zich er niet behaaglijk bij voelen”. (regels 201-203)
- 3p **12** Welke andere drie negatieve aspecten kleven volgens alinea 13 tot en met 15 van tekst 1 aan spontaniteit als opgelegde norm.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 60 woorden. Nummer je antwoorden.

- In alinea 1 en 2 van tekst 1 wordt de huidige stand van zaken met betrekking tot de sociale omgangsvormen geschatst. In alinea 15 en 16 komt de gewenste situatie naar voren.
- 2p **13** Welke tegenstelling in omgangsvormen doet zich voor tussen de huidige en de gewenste situatie?
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen. Gebruik geen voorbeelden.

- 3p 14 Welke vijf van onderstaande beweringen komen overeen met de optiek van mensen die spontaniteit bepleiten zoals die in tekst 1 naar voren komt?
- 1 De hedendaagse elite wordt gekenmerkt door een grote mate van spontaniteit.
 - 2 Een slechte sfeer op de werkvloer is te wijten aan een niet-spontane werkgever.
 - 3 Een spontaan mens heeft ook zo nu en dan een etiquetteboek nodig.
 - 4 Je kunt in maatschappelijk opzicht alleen slagen als je spontaniteit bezit.
 - 5 Mensen die bedachtzaam zijn en niet het achterste van hun tong laten zien, hoeven geen probleem te hebben met hun spontaniteit.
 - 6 Mensen die doen alsof ze spontaan zijn, zijn feilloos te onderscheiden van mensen met een natuurlijke spontaniteit.
 - 7 Mensen die verlegen en onzeker zijn, wordt geadviseerd te rade te gaan bij zelfhulpsites of hulp te zoeken bij coaches.
 - 8 Natuurlijk wil iedereen te allen tijde spontaan reageren, maar niet iedereen is hiertoe in staat.
 - 9 Op relationeel gebied is spontaniteit een vereiste.
 - 10 Volwassenen die volledig opgaan in hun spel zijn hun spontaniteit niet verloren.
- 1p 15 Tekst 1 is een betoog, omdat in die tekst gepleit wordt tegen
- A eerherstel van de spontane mens.
 - B minder onverwachte intimiteit.
 - C spontaniteit als sociale norm.
 - D succesvol ondernemerschap.
 - E terugkeer van victoriaanse wellevendheid.

- 2p 16 Welke van onderstaande formuleringen geeft het best de hoofdgedachte weer van tekst 1?
- A De huidige tijdgeest, waarin spontaniteit de boventoon voert na een periode van starre conventies en formaliteiten, is in principe toe te juichen. De huidige spontaniteit is alleen te ver doorgeshoten, met alle gevolgen van dien.
 - B De talrijke omschrijvingen van spontaniteit en de verplichting daarvan, hebben de weegschaal laten doorslaan naar een sociale norm van onfatsoen. Bepaalde schuchtere mensen dreigen daarvan de dupe te worden.
 - C Doordat er steeds meer nadruk wordt gelegd op gedwongen spontaniteit, zal er opnieuw een samenleving ontstaan met te veel dwang en starheid. We zouden ons in dit opzicht meer moeten laten leiden door Duitstalige landen.
 - D Het verdient aanbeveling om bij het aangaan van een diepgaande vriendschappelijke relatie, díe conventies te koesteren die hun waarde hebben aangetoond. Maar laten we vooral niet te veel nadruk op spontaniteit leggen.

tekstfragment 1

(1) Een kennis van mij meldde op zijn Facebookpagina dat hij was gevraagd om in de jury van een of andere culturele prijs plaats te nemen. Nu kun je je al afvragen of het nodig is zo'n huishoudelijke mededeling met je vrienden te delen, maar de spontane reacties op zijn bericht waren nog veel opmerkelijker: 'Gefeliciteerd, wat eervol!' las ik, 'Wow, gefeliciteerd', 'Fantastisch, proficiat', 'Kerel, van harte' en zelfs 'Mijn proficiat heet jaloers'. Alsof meneer zelf die prijs had gewonnen, alsof hij op Schiphol arriveerde met een olympische medaille om zijn nek.

(2) Overdrijven is ook een kunst, of liever gezegd, het is helemaal geen kunst meer, het is alledaagse kost geworden. Je ziet het bij alles, iemand verschijnt met z'n kind in beeld en van alle kanten stromen de gelukwensen met zo'n prachtig jongetje toe en hoe fantastisch de moeder er uitziet! Een nieuwe baan? Dat is wel het allermooiste en hoogste wat een mens kan bereiken! Als je Facebook mag geloven, zijn we allemaal prachtige, uitgelezen mensen met glanzende carrières en gezinnen en ongeëvenaarde geluksmomenten.

naar: Rob Schouten, uit: Trouw, 27 december 2016

- In tekstfragment 1 worden twee tijdsverschijnselen gesignaleerd. Deze twee verschijnselen worden ook in onderstaand schema genoemd.
- 2p 17** Citeer de twee zinnen of zinsgedeelten uit alinea 13 tot en met 16 van tekst 1 waarin de oorzaken worden genoemd van bedoelde twee tijdsverschijnselen. Neem hiertoe de letters A en B uit onderstaande tabel over en vul die verder aan.

tijdsverschijnselen volgens tekstfragment 1	oorzaken volgens de hoofdtekst
Overdrijven is alledaagse kost geworden. (alinea 2)	A
Nu kun je je afvragen of het nodig is zo'n huishoudelijke mededeling met je vrienden te delen. (alinea 1)	B

Tekst 2 Pillen slikken of pillen schrijven? Taal als geneesmiddel

In tekst 2 bestaat tussen alinea 1 en 2 aan de ene kant en alinea 3 en 4 aan de andere kant een tegenstellend verband.

- 1p 18** Benoem deze tegenstelling.

“Is het ook mogelijk dat een vorm van spreken of schrijven iemand ziek maakt, dan wel geneest?” (regels 56-58)

Een kritisch lezer kan om twee redenen bezwaar hebben tegen deze aankondigende vraagzin, omdat die in twee verschillende opzichten meer lijkt te beloven dan er feitelijk aan de orde komt in alinea 5.

- 2p 19** In welke twee opzichten is dat het geval?
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

In alinea 7 van tekst 2 is sprake van het zogeheten Plath-effect.

- 1p 20** Leg uit wat dit Plath-effect inhoudt.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 40 woorden.

- 1p 21** Welk advies zouden de dagboekschrijvers uit alinea 8 van tekst 2 van Pennebaker gekregen hebben als ze hém hadden geraadpleegd in plaats van hun dokter, gelet op de strekking van de tekst?
- A** Beschrijf je kwalen met bepaalde geneeskundige woorden: dat ordent ook je emoties en heeft een helend effect.
 - B** Schrijf niet alleen maar over en vanuit jezelf maar beschrijf jezelf ook eens vanuit een ander perspectief.
 - C** Stop ermee alles te beschrijven in je dagboek en ga tijdens het schrijven zelfonderzoekend aan de slag.
 - D** Stop zo spoedig mogelijk met het opschrijven van je geheimen: dit is niet heilzaam voor je en zorgt niet voor geestelijke groei.

- In alinea 10 van tekst 2 wordt er een afweging gemaakt.
- 1p **22** Op welke vraag zou deze afweging een antwoord moeten geven?
Geef antwoord in één volledige zin en gebruik voor je antwoord niet meer dan 15 woorden.
- 2p **23** Hoe luidt de hoofdvraag die in tekst 2 centraal staat?
Geef antwoord in één volledige zin en gebruik voor je antwoord niet meer dan 15 woorden.
- 2p **24** Benoem de functie van de afzonderlijke zinnen in alinea 11, bezien in het licht van tekst 2.
Neem daartoe de nummers uit onderstaand schema over en noteer per nummer de functie van de zin.
Maak een keuze uit de volgende functies: aanbeveling, constatering, conclusie, nuancering, oplossing, verslag van onderzoek, voorwaarde, samenvatting en uitsmijter. Je mag termen meer dan eens gebruiken.

Nummer	Zin	Functie
1	Kortom: er is geen aanwijzing dat schrijven op zichzelf de gezondheid in het algemeen beïnvloedt. (regels 175-177)	samenvatting van alinea 10
2	Wie ziek is, heeft meer aan pillen slikken dan pillen schrijven. (regels 177-179)	
3	Wie een nare ervaring heeft beleefd en daar last van houdt, bijvoorbeeld omdat hij de slaap niet kan vatten, kan deze kwaal wel met schrijven proberen te bestrijden. (regels 179-184)	
4	Het beste is het probleem herhaaldelijk te analyseren en het van veel kanten te benaderen. (regels 184-187)	

- In tekst 2 worden twee verschillende adviezen gegeven voor mensen die gekweld worden door nare ervaringen.
- 4p **25** Geef deze twee adviezen weer en geef daarbij aan waarom deze volgens de tekst een positieve uitwerking zouden kunnen hebben.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 50 woorden.

Tekst 3 Waarom meer vakantie voor meer werkstress zorgt

De tekst ‘Waarom meer vakantie voor meer werkstress zorgt’ kan door middel van onderstaande kopjes in vijf delen worden onverdeeld:

- deel 1: Inleiding
- deel 2: Vakantie en werkdruk
- deel 3: Vakantiespreiding en efficiëntie
- deel 4: Vrije tijd en rendement
- deel 5: Slot

- 1p **26** Bij welke alinea begint deel 2, ‘Vakantie en werkdruk’?
- 1p **27** Bij welke alinea begint deel 5, ‘Slot’?
- 2p **28** Welke twee nadelen van langer op vakantie gaan en van vakantiespreiding worden genoemd in alinea 3 tot en met 5 van tekst 3? Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 30 woorden.

In tekst 3 wordt een vergelijking gemaakt tussen de situatie van deeltijders en de gevolgen van langere vakanties voor werknemers. Er is volgens de tekst een overeenkomst tussen beide aan te wijzen.

- 1p **29** Benoem deze overeenkomst.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

In alinea 6 en 7 van tekst 3 komen enkele voordelen van werken in deeltijd aan de orde.

- 2p **30** Noem twee van deze voordelen en maak per voordeel duidelijk voor wie het een voordeel is. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.
- 1p **31** Hoe kan het doel van de laatste twee zinnen van tekst 3 het best worden getypeerd?
De slotzinnen zijn bedoeld als een
 - A aanbeveling voor een vakantiebesteding zonder gedachten aan werkdruk.
 - B humoristisch bedoelde verwijzing naar de hectiek die het gevolg is van de vakantieperiode.
 - C ironische opmerking, bedoeld voor werkgevers die hun werknemers te veel onder druk zetten.
 - D kritiek op werknemers die zich laten leiden door hun hoge ambitieniveau.

- 2p **32** Welke van onderstaande zinnen geeft het best de hoofdgedachte van tekst 3 weer?
- A Bij gelijkblijvende ambities zorgen vakanties en deeltijdwerk onbedoeld voor een verhoging van de werkstress.
 - B Een vakantie is tegenwoordig eerder een bron van stress dan een periode van ontspannen vrije tijd.
 - C Hoge arbeidsproductiviteit is een positieve kant van een overwegend onwenselijk verschijnsel als werkstress.
 - D Voor zowel deeltijders als mensen in het onderwijs is vakantie al langere tijd een zorgwekkende bron van werkstress.

De titel van tekst 3 luidt ‘Waarom meer vakantie voor meer werkstress zorgt’.

- 2p **33** Leg uit hoe meer vakantie volgens tekst 3 voor meer werkstress kan zorgen. Gebruik in je uitleg geen voorbeelden.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 30 woorden.

Tekst 4 Lezenlust

In alinea 1 tot en met 3 komt impliciet een vraag aan de orde.

- 1p **34** Welke vraag is dat?
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

In alinea 4 wordt een “wonderlijke paradox” beschreven.

- 2p **35** Leg de twee schijnbaar tegengestelde delen van deze paradox uit.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 40 woorden.

Volgens alinea 5 fantaseert de ik-figuur erover dat ze zichzelf twee vragen stelt op haar sterfbed.

- 1p **36** Welke verhouding hebben deze twee vragen ten opzichte van elkaar?
Deze vragen
 - A betekenen feitelijk hetzelfde.
 - B sluiten elkaar uit.
 - C vullen elkaar aan.
 - D zijn lastig verenigbaar.

“Als ik straks op mijn sterfbed lig en mezelf de vraag stel waar ik spijt van heb...” (regels 44-46)

- 1p **37** Hoe zou je volgens de ik-figuur kunnen vermijden dat je op je sterfbed spijt hebt, gelet op alinea 6?

- 1p 38 Hoe is de toonzetting van tekst 4 het best te typeren?

De toonzetting is beurtelings

A belerend en onderzoekend.

B sceptisch en bewonderend.

C serieus en luchtig.

D zakelijk en humoristisch.

Tekst 4 bevat een oordeel over het boek *Carpe Diem* van Roman Krznaric.

- 1p 39 Citeer de zin die het oordeel samenvattend weergeeft.

tekstfragment 2

(1) Als iemand leest, verbeeldt hij de ruimte van het boek en is hij bezig met de emoties van de hoofdpersonen. In 2011 stond er in *Annual Review of Psychology* een studie van hersenscans bij mensen die romans lazen: het onderzoek toonde aan dat dezelfde neurologische gebieden oplichten wanneer mensen over een ervaring lezen als wanneer ze een ervaring doormaken. Dit komt door spiegelneuronen in de hersenen: het maakt niet uit of we een handeling doen of 'zien'.

(2) Boeken bieden zo een veilige oefenruimte voor het leven.

naar: Philip Huff, uit: *De Correspondent*, 13 juli 2015

De conclusie op basis van de onderzoeksresultaten in tekstfragment 2 komt in hoge mate overeen met de conclusie zoals die blijkt uit alinea 6 van tekst 4.

- 2p 40 Vat het gemeenschappelijke van deze beide conclusies samen.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 10 woorden.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.